

Herodotos, *Historiai* I, 1-13

- 1 1 Περσέων μὲν νῦν οἱ λόγιοι Φοίνικας αἰτίους φασὶ
γενέσθαι τῆς διαφορῆς· τούτους γὰρ ἀπὸ τῆς Ἐρυθρῆς
καλεομένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν θάλασσαν
καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χῶρον τὸν καὶ νῦν οἰκέουσι,
5 αὐτίκα ναυτιλίησι μακρῆσι ἐπιθέσθαι, ἀπαγινέοντας δὲ φορτία
Αἰγύπτια τε καὶ Ἀσσύρια τῆ τε ἄλλῃ [χώρῃ] ἐσαπικνέεσθαι
καὶ δὴ καὶ ἐς Ἄργος. Τὸ δὲ Ἄργος τοῦτον τὸν χρόνον
προεῖχε ἅπασι τῶν ἐν τῇ νῦν Ἑλλάδι καλεομένη χώρῃ.
Ἀπικομένους δὲ τοὺς Φοίνικας ἐς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο διατί-
10 θεσθαι τὸν φόρτον. Πέμπτη δὲ ἢ ἕκτη ἡμέρη ἀπ' ἧς ἀπίκοντο,
ἐξεμπολημένων σφι σχεδὸν πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν
γυναϊκας ἄλλας τε πολλὰς καὶ δὴ καὶ τοῦ βασιλέος θυγατέρα·
τὸ δὲ οἱ οὐνομα εἶναι, κατὰ τῶντὸ τὸ καὶ Ἕλληνας λέγουσι,
Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου. Ταύτας στάσας κατὰ πρῶμνην τῆς νεὸς
15 ὠνέεσθαι τῶν φορτίων τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα, καὶ τοὺς
Φοίνικας διακελευσαμένους ὀρμῆσαι ἐπ' αὐτάς. Τὰς μὲν δὴ
πλεῦνας τῶν γυναικῶν ἀποφυγεῖν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι
ἀρπασθῆναι· ἐσβαλομένους δὲ ἐς τὴν νέα οἴχεσθαι ἀπο-
2 πλέοντας ἐπ' Αἰγύπτου. Οὕτω μὲν Ἰοῦν ἐς Αἴγυπτον
20 ἀπικέσθαι λέγουσι Πέρσαι, οὐκ ὡς Ἕλληνας, καὶ τῶν
ἀδικημάτων πρῶτον τοῦτο ἄρξαι· μετὰ δὲ ταῦτα Ἑλλήνων
τινάς (οὐ γὰρ ἔχουσι τοῦνομα ἀπηγήσασθαι) φασὶ τῆς Φοι-
νίκης ἐς Τύρον προσσχόντας ἀρπάσαι τοῦ βασιλέος τὴν
θυγατέρα Εὐρώπην. εἶησαν δ' ἂν οὗτοι Κρήτες. Ταῦτα μὲν
25 δὴ ἴσα πρὸς ἴσα σφι γενέσθαι, μετὰ δὲ ταῦτα Ἕλληνας
αἰτίους τῆς δευτέρης ἀδικίης γενέσθαι· καταπλώσαντας γὰρ
μακρῇ νηὶ ἐς Αἴαν τε τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμόν,
ἐνθεῦτεν, διαπρηξαμένους καὶ ἄλλα τῶν εἵνεκεν ἀπίκατο,
ἀρπάσαι τοῦ βασιλέος τὴν θυγατέρα Μηδεῖην. Πέμπαντα δὲ
30 τὸν Κόλχον [βασιλέα] ἐς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα αἰτέειν τε δίκας

3 τῆς ἀρπαγῆς καὶ ἀπαιτεῖν τὴν θυγατέρα· τοὺς δὲ ὑποκρί-
νασθαι ὡς οὐδὲ ἐκεῖνοι Ἴουζ τῆς Ἀργείης ἔδοσαν σφι δίκας
τῆς ἀρπαγῆς· οὐδὲ ὧν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι. Δευτέρῃ δὲ
λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξανδρον τὸν Πριάμου ἀκηκοῦτα
35 ταῦτα ἐθελῆσαι οἱ ἐκ τῆς Ἑλλάδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι
γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάντως ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὐδὲ γὰρ
ἐκείνους διδόναι. Οὕτω δὲ ἀρπάσαντος αὐτοῦ Ἑλένην τοῖσι
Ἕλλησι δόξαι πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους ἀπαιτεῖν τε
Ἑλένην καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτεῖν. Τοὺς δὲ προῖσχο-
40 μένων ταῦτα προφέρειν σφι Μηδείης τὴν ἀρπαγὴν, ὡς οὐ
δόντες αὐτοὶ δίκας οὐδὲ ἐκδόντες ἀπαιτεόντων βουλοίατό σφι
4 παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι. μέχρι μὲν ὧν τούτου ἀρπαγὰς
μύνας εἶναι παρ' ἀλλήλων, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου Ἕλληνας δὴ
μεγάλως αἰτίους γενέσθαι· προτέρους γὰρ ἄρξαι στρα-
45 τεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίην ἢ σφέας ἐς τὴν Εὐρώπην. Τὸ μὲν
νυν ἀρπάζειν γυναῖκας ἀνδρῶν ἀδίκων νομίζειν ἔργον εἶναι,
τὸ δὲ ἀρπασθισέων σπουδὴν ποιήσασθαι τιμωρέειν ἀνοήτων,
τὸ δὲ μηδεμίαν ὄρην ἔχειν ἀρπασθισέων σωφρόνων· δῆλα
γὰρ δὴ ὅτι, εἰ μὴ αὐταὶ ἐβούλοντο, οὐκ ἂν ἠρπάζοντο. Σφέας
50 μὲν δὴ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας λέγουσι Πέρσαι ἀρπαζομένων τῶν
γυναικῶν λόγον οὐδένα ποιήσασθαι, Ἕλληνας δὲ Λακεδαι-
μονίης εἵνεκεν γυναικὸς στόλον μέγαν συναγεῖραι καὶ ἔπειτα
ἐλθόντας ἐς τὴν Ἀσίην τὴν Πριάμου δύναμιν κατελεῖν. Ἀπὸ
τούτου αἰεὶ ἠγήσασθαι τὸ Ἑλληνικὸν σφίσι εἶναι πολέμιον.
55 τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ τὰ ἐνοικέοντα ἔθνηα βάρβαρα οἰκηιῶνται
οἱ Πέρσαι, τὴν δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἠγῆνται
κεχωρίσθαι.

5 Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν Ἰλίου
ἄλωσιν εὐρίσκουσι σφίσι εἰδοῦσαν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐχθρῆς τῆς
60 ἐς τοὺς Ἕλληνας. Περὶ δὲ τῆς Ἴουζ οὐκ ὁμολογεῖται
Πέρσησι οὕτω Φοίνικες· οὐ γὰρ ἀρπαγῆ σφέας χρησαμένους
λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' ὡς ἐν τῷ Ἀργεῖ
ἐμίσητο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νέος· ἐπεὶ δ' ἔμαθε ἔγκυος εἰδοῦσα,
αἰδεομένη τοὺς τοκέας, οὕτω δὲ ἐθελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι

65 συνεκπλῶσαι, ὡς ἂν μὴ κατάδηλος γένηται. Ταῦτα μὲν νυν
 Πέρσαι τε καὶ Φοίνικες λέγουσι· ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων
 οὐκ ἔρχομαι ἐρέων ὡς οὕτως ἢ ἄλλως κως ταῦτα ἐγένετο,
 τὸν δὲ οἶδα αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων ἐς τοὺς
 Ἕλληνας, τοῦτον σημήνας προβήσομαι ἐς τὸ πρόσω τοῦ
 70 λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄστεα ἀνθρώπων ἐπεξιῶν.
 Τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ σμικρὰ αὐτῶν γέγονε,
 τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ ἦν μεγάλα, πρότερον ἦν σμικρὰ. Τὴν ἀνθρω-
 πηίην ὧν ἐπιστάμενος εὐδαιμονίην οὐδαμὰ ἐν τούτῳ μένουσαν,
 ἐπιμνήσομαι ἀμφοτέρων ὁμοίως.

6 75 Κροῖσος ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάττεω,
 τύραννος δὲ ἐθνέων τῶν ἐντὸς Ἄλως ποταμοῦ, ὃς ῥέων ἀπὸ
 μεσαμβρίας μεταξὺ Συρίων <τε> καὶ Παφλαγόνων ἐξίει πρὸς
 βορῆν ἄνεμον ἐς τὸν Εὐξείνιον καλεόμενον πόντον. Οὗτος ὁ
 Κροῖσος βαρβάρων πρῶτος τῶν ἡμεῖς ἴδμεν τοὺς μὲν κατε-
 80 στρέψατο Ἑλλήνων ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τοὺς δὲ φίλους
 προσεποιήσατο. Κατεστρέψατο μὲν Ἴωνάς τε καὶ Αἰολέας
 καὶ Δωριέας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, φίλους δὲ προσεποιήσατο
 Λακεδαιμονίους. Πρὸ δὲ τῆς Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες
 ἦσαν ἐλεύθεροι. Τὸ γὰρ Κιμμερίων στράτευμα τὸ ἐπὶ τὴν
 85 Ἴωνίην ἀπικόμενον, Κροίσου ἐὼν πρεσβύτερον, οὐ κατα-
 7 στροφή ἐγένετο τῶν πολιῶν, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀρπαγῆ. Ἡ
 δὲ ἡγεμονία οὕτω περιῆλθε, ἐοῦσα Ἡρακλειδέων ἐς τὸ γένος
 τὸ Κροίσου, καλεομένους δὲ Μερμνάδας. Ἦν Κανδαύλης, τὸν
 οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον ὀνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων, ἀπό-
 90 γονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος. Ἄγρων μὲν γὰρ ὁ Νίνου
 τοῦ Βήλου τοῦ Ἀλκαίου πρῶτος Ἡρακλειδέων βασιλεὺς
 ἐγένετο Σαρδίων, Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρσου ὑστάτος. Οἱ δὲ
 πρότερον Ἄγρωνος βασιλεύσαντες ταύτης τῆς χώρας ἦσαν
 ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄττος, ἀπ' ὅτε οὗτος ὁ δῆμος Λύδιος ἐκλήθη
 95 ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον Μηίων καλεόμενος. Παρὰ τούτων
 Ἡρακλεΐδαι ἐπιτραφέντες ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ θεοπροπίου,
 ἐκ δούλης τε τῆς Ἰαρδάνου γεγονότες καὶ Ἡρακλέος, ἄρξαντες
 [μὲν] ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γενεᾷς ἀνδρῶν, ἔτεα πέντε τε καὶ

8 100 πεντακόσια, παῖς παρὰ πατρός ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχὴν, μέχρι
 τῆς ἑωυτοῦ γυναικός, ἐρασθεὶς δὲ ἐνόμιζέ οἱ εἶναι γυναῖκα
 πολλὸν πασέων καλλίστην. Ὡστε δὲ ταῦτα νομίζων, ἦν γὰρ
 οἱ τῶν αἰχμοφόρων Γύγης ὁ Δασκύλου ἀρεσκόμενος μάλιστα,
 105 τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ τὰ σπουδαιέστερα τῶν πρηγμάτων ὑπερετί-
 θετο ὁ Κανδαύλης καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικός ὑπερεπ-
 αινέων. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος, χρῆν γὰρ
 Κανδαύλῃ γενέσθαι κακῶς, ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγην τοιάδε.
 Ἔλεγε, οὐ γὰρ σε δοκέω πείθεσθαί μοι λέγοντι περὶ τοῦ
 εἶδους τῆς γυναικός (ὅτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐόντα
 110 ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν), ποίει ὅπως ἐκείνην θεήσεται γυμνήν.
 Ὁ δὲ μέγα ἀμβώσας εἶπε Ἔεσποτα, τίνα λέγεις λόγον οὐκ
 ὑγίεια, κελεύων με δέσποιναν τὴν ἐμὴν θεήσασθαι γυμνήν;
 Ἄμα δὲ κιθῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή.
 Πάλαι δὲ τὰ καλὰ ἀνθρώποισι ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μανθάνειν
 115 δεῖ ἐν τοῖσι ἐν τόδε ἐστί, σκοπέειν τινὰ τὰ ἑωυτοῦ. Ἐγὼ δὲ
 πείθομαι ἐκείνην εἶναι πασέων γυναικῶν καλλίστην, καὶ σεο
 9 δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων. Ὁ μὲν δὴ λέγων τοιαῦτα ἀπε-
 μάχετο, ἀρρωδέων μὴ τί οἱ ἐξ αὐτῶν γένηται κακόν. Ὁ δ'
 ἀμείβετο τοῖσιδε. Ἔάρσει, Γύγῃ, καὶ μὴ φοβεῦ μήτε ἐμέ, ὥς
 120 σεο πειρώμενος λέγω λόγον τόνδε, μήτε γυναῖκα τὴν ἐμὴν,
 μὴ τί τοι ἐξ αὐτῆς γένηται βλάβος· ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανή-
 σομαι οὕτω ὥστε μηδὲ μαθεῖν μιν ὀφθεῖσαν ὑπὸ σεῦ. Ἐγὼ
 γὰρ σε ἐς τὸ οἶκημα ἐν τῷ κοιμώμεθα ὀπισθε τῆς ἀνοιγομένης
 125 θύρης στήσω· μετὰ δ' ἐμὲ ἐσελθόντα παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἢ
 ἐμὴ ἐς κοῖτον. Κεῖται δὲ ἀγχοῦ τῆς ἐσόδου θρόνος· ἐπὶ
 τοῦτον τῶν ἱματίων κατὰ ἐν ἕκαστον ἐκδύνουσα θήσει, καὶ
 κατ' ἡσυχίην πολλὴν παρέξει τοι θεήσασθαι. Ἐπεὰν δὲ ἀπὸ
 τοῦ θρόνου στίχη ἐπὶ τὴν εὐνήν κατὰ νότου τε αὐτῆς γένη,
 σοὶ μελέτω τὸ ἐνθεῦτεν ὅπως μὴ σε ὄψεται ἰόντα διὰ θυρέων.᾽
 10 130 Ὁ μὲν δὴ ὡς οὐκ ἐδύνατο διαφυγεῖν, ἦν ἔτοιμος· ὁ δὲ Καν-
 δαύλης, ἐπεὶ ἐδόκεε ὥρη τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε τὸν Γύγα
 ἐς τὸ οἶκημα. Καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα παρῆν καὶ ἡ γυνή·

ἐσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ εἴματα ἐθηεῖτο ὁ Γύγης. Ὡς
 δὲ κατὰ νότου ἐγένετο ἰούσης τῆς γυναικὸς ἐς τὴν κοίτην,
 135 ὑπεκδὺς ἐχώρει ἔξω. Καὶ ἡ γυνὴ ἐπορᾷ μιν ἐξιόντα. Μαθοῦσα
 δὲ τὸ ποιηθέν ἐκ τοῦ ἀνδρὸς οὔτε ἀνέβωσε αἰσχυνθεῖσα οὔτε
 ἔδοξε μαθεῖν, ἐν νοφῷ ἔχουσα τείσασθαι τὸν Κανδαύλεα·
 παρὰ γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοισι
 βαρβάροισι, καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνὸν ἐς αἰσχύνην μεγάλην
 11 140 φέρει. Τότε μὲν δὴ οὕτως οὐδὲν δηλώσασα ἠσυχίην εἶχε·
 ὥς δὲ ἡμέρη τάχιστα ἐγεγόνεε, τῶν οἰκετέων τοὺς μάλιστα
 ὥρα πιστοὺς ἐόντας ἐωυτῇ, ἐτοίμους ποιησαμένη ἐκάλεε τὸν
 Γύγεα. Ὁ δὲ οὐδὲν δοκέων αὐτὴν τῶν πρηχθέντων ἐπί-
 στασθαι ἤλθε καλεόμενος· ἐώθεε γὰρ καὶ πρόσθε, ὅκως ἡ
 145 βασιλεία καλέοι, φοιτᾷν. Ὡς δὲ ὁ Γύγης ἀπίκετο, ἔλεγε
 ἡ γυνὴ τάδε. "Νῦν τοί δυῶν ὁδῶν παρεουσέων, Γύγη, δίδωμί
 αἴρεσιν, ὀκοτέρην βούλει τραπέσθαι· ἡ γὰρ Κανδαύλεα
 ἀποκτείνας ἐμέ τε καὶ τὴν βασιληίην ἔχε τὴν Λυδῶν, ἡ αὐ-
 τὸν σε αὐτίκα οὕτω ἀποθνήσκειν δεῖ, ὥς ἂν μὴ πάντα πειθό-
 150 μενος Κανδαύλη τοῦ λοιποῦ ἴδῃς τὰ μὴ σε δεῖ. Ἄλλ' ἦτοι
 κείνόν γε τὸν ταῦτα βουλευσάντα δεῖ ἀπόλλυσθαι, ἢ σὲ τὸν
 ἐμέ γυμνὴν θεησάμενον καὶ ποιήσαντα οὐ νομιζόμενα." Ὁ δὲ
 Γύγης τέως μὲν ἀπεθώμαζε τὰ λεγόμενα, μετὰ δὲ ἰκέτευε μὴ
 μιν ἀναγκαίῃ ἐνδέειν διακρῖναι τοιαύτην αἴρεσιν. Οὐκ ὦν
 155 δὴ ἔπειθε, ἀλλ' ὥρα ἀναγκαίην ἀληθέως προκειμένην ἢ
 τὸν δεσπότηα ἀπολλύναι ἢ αὐτὸν ὑπ' ἄλλων ἀπόλλυσθαι·
 αἰρέεται αὐτὸς περιεῖναι. Ἐπειρώτα δὴ λέγων τάδε· "Ἐπεὶ
 με ἀναγκάζεις δεσπότηα τὸν ἐμὸν κτείνειν οὐκ ἐθέλοντα,
 φέρε ἀκούσω, τέφω καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσομεν αὐτῷ." Ἡ δὲ
 160 ὑπολαβοῦσα ἔφη· "Ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν χωρίου ἡ ὀρμὴ ἔσται
 ὅθεν περ καὶ ἐκεῖνος ἐμέ ἐπεδέξατο γυμνὴν, ὑπνωμένῳ δὲ ἡ
 12 ἐπιχείρησις ἔσται." Ὡς δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλήν, νυκτὸς
 γενομένης (οὐ γὰρ ἐμετίετο ὁ Γύγης, οὐδέ οἱ ἦν ἀπαλλαγὴ
 οὐδεμία, ἀλλ' ἔδεε ἡ αὐτὸν ἀπολωλέναι ἢ Κανδαύλεα) εἶπετο
 165 ἐς τὸν θάλαμον τῆς γυναικί. Καὶ μιν ἐκείνη ἐγχειρίδιον δοῦσα
 κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀναπαυο-

μένου Κανδαύλεω ὑπεκδύς τε καὶ ἀποκτείνας αὐτὸν ἔσχε καὶ
τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιληίην Γύγης, τοῦ καὶ Ἀρχίλοχος
ὁ Πάριος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γενόμενος, ἐν ἰάμβῳ
13 170 τριμέτρῳ ἐπεμνήσθη. Ἔσχε δὲ τὴν βασιληίην καὶ ἐκρατύνθη
ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖσι χρηστηρίου. Ὡς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν
ἐποιεῦντο τὸ Κανδαύλεω πάθος καὶ ἐν ὅπλοισι ἦσαν, συνέ-
βησαν ἐς τὼν οἱ τε τοῦ Γύγεω στασιῶται καὶ οἱ λοιποὶ
Λυδοί, ἦν μὲν [δὴ] τὸ χρηστήριον ἀνέλη μιν βασιλέα εἶναι
175 Λυδῶν, τὸν δὲ βασιλεύειν, ἦν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὀπίσω ἐς
Ἡρακλείδας τὴν ἀρχήν. Ἀνεῖλέ τε δὴ τὸ χρηστήριον καὶ
ἐβασίλευσε οὕτω Γύγης. Τοσόνδε μέντοι εἶπε ἡ Πυθίη, ὡς
Ἡρακλείδῃσι τίσις ἦξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγεω.
Τούτου τοῦ ἔπεος Λυδοὶ τε καὶ οἱ βασιλέες αὐτῶν λόγον
180 οὐδένα ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελέσθη.